

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy Ludvíka Davida a soudců Jaroslava Fenyka (soudce zpravodaje) a Kateřiny Šimáčkové ve věci ústavní stížnosti stěžovatelky **JUDr. D. T.**, zastoupené JUDr. Hanou Stavařovou, advokátkou se sídlem Veleslavínova 371/19, Opava, proti usnesení **Nejvyššího soudu** ze dne 19. 3. 2013, č. j. 30 Cdo 3869/2012-98, a proti rozsudku **Městského soudu v Praze** ze dne 20. 4. 2012, č. j. 51 Co 239/2009-76, takto:

I. Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 19. 3. 2013, č. j. 30 Cdo 3869/2012-98, a rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 20. 4. 2012, č. j. 51 Co 239/2009-76, bylo porušeno základní právo stěžovatelky garantované v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 3. 2013, č. j. 30 Cdo 3869/2012-98, a rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 20. 4. 2012, č. j. 51 Co 239/2009-76, se zrušují.

Odůvodnění:

I.

Skutkové okolnosti případu

1. Ústavní soud obdržel dne 17. 5. 2013 návrh stěžovatelky na zahájení řízení o ústavní stížnosti ve smyslu ustanovení § 72 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), kterým se stěžovatelka domáhá zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí s tvrzením, že jimi byla porušena její ústavně zaručená práva ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. Podstatou řízení před obecnými soudy byla žaloba stěžovatelky, kterou se domáhala náhrady škody způsobené nesprávným úředním postupem podle zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon č. 82/1998 Sb.“), který spatřuje v nepřiměřené délce soudního řízení na ochranu osobnosti. Toto řízení trvalo 20 let a 6 měsíců. Stěžovatelce bylo soudními rozhodnutími přiznáno odškodnění v celkové výši 87 750,- Kč.

3. K věcnému přezkoumání ústavní stížnosti si Ústavní soud vyžádal spis Obvodního soudu pro Prahu 2 sp. zn. 18 C 31/2008 a spis Okresního soudu ve Zlíně sp. zn. 6 C 1/92. Z ústavní stížnosti, napadených rozhodnutí a uvedených spisů bylo zjištěno následující:

4. Pod sp. zn. 6 C 1/92 bylo dne 20. 6. 1991 u Okresního soudu ve Zlíně zahájeno řízení o ochranu osobnosti, v němž se žalobkyně (stěžovatelka) domáhala po žalovaných omluvy a náhrady nemajetkové újmy v souvislosti s článkem uveřejněným žalovanými v tehdejších novinách „Týden u nás“, v němž měly být uvedeny na její adresu nepravdivé a hrubě urážlivé výroky dotýkající se její cti. Řízení probíhalo na třech stupních obecných soudů a rovněž i u Ústavního soudu. Usnesení Ústavního soudu ze dne 15. 12. 2011, sp. zn. II. ÚS 257/05, bylo stěžovatelce doručeno dne 23. 12. 2011.

5. Obvodnímu soudu pro Prahu 2 byla doručena dne 31. 1. 2008 žaloba stěžovatelky o náhradu škody způsobené nesprávným úředním postupem podle zákona č. 82/1998 Sb.

6. Rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 22. 1. 2009, č. j. 18 C 31/2008-18 (není předmětem ústavněprávního přezkumu), bylo žalované (Česká republika - Ministerstvo spravedlnosti) výrokem I. uloženo zaplatit stěžovatelce úrok z prodlení z částky 43 500,- Kč v příslušné procentní výši a za konkrétní období (po podání žaloby bylo stěžovatelce přiznáno odškodnění ve výši 43 500,- Kč, avšak žalovaná odškodnění přiznala až po uplynutí zákonné 6 měsíční lhůty, čímž se dostala do prodlení). Výrokem II. byla žaloba, pokud jde o částku 2 580 000,- Kč se stanoveným úrokem z prodlení, zamítnuta. Po provedeném dokazování dospěl soud k závěru, že řízení vedené u Okresního soudu ve Zlíně pod sp. zn. 6 C 1/92 trvalo nepřiměřenou dobu, docházelo v něm k prodlevám mezi jednotlivými úkony, a to zejména v řízení před odvolacím soudem a Nejvyšším soudem. Právo žalobkyně (stěžovatelky) na projednání a rozhodnutí věci v přiměřené době bylo porušeno. Pokud jde o výši nemajetkové újmy, soud hodnotil celkovou délku řízení (vyjma řízení o ústavní stížnosti, o níž nebylo do vynesení rozsudku rozhodnuto), složitost předmětného řízení, když dospěl k závěru, že řízení si vyžádalo rozsáhlé dokazování, včetně vypracování znaleckého posudku, přihlédl též k tomu, že stěžovatelka nevyužila všech dostupných prostředků způsobilých odstranit průtahy v řízení, z čehož dovodil menší význam předmětu řízení pro stěžovatelku a přihlédl též k tomu, že v předmětném řízení (sp. zn. 6 C 1/92) nebyla stěžovatelka úspěšná. Finanční zadostiučinění ve výši 43 500,- Kč přiznané žalovanou považuje soud za dostačující.

7. O odvolání stěžovatelky rozhodl Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 18. 9. 2009, č. j. 51 Co 239/2009-42, tak, že rozsudek soudu prvního stupně v zamítavém výroku změnil jen tak, že se stěžovatelce přiznává další 28 500,- Kč s úrokem z prodlení, jinak se v tomto výroku potvrzuje. Uzavřel, že soud prvního stupně učinil správný závěr o skutkovém stavu věci, ale ne zcela správně aplikoval při rozhodování o výši požadované nemajetkové újmy § 31a odst. 3 zákona č. 82/1998 Sb. Odvolací soud přisvědčil nalézacímu soudu ohledně nepřiměřenosti délky posuzovaného řízení, jakož i skutkové složitosti věci (počet účastníků, rozsáhlé dokazování, i prostřednictvím dožádaného soudu, potřeba vypracování znaleckého posudku). Neztotožnil se však se závěry soudu prvního stupně, nakolik stěžovatelka přispěla k délce řízení svým procesním postupem a využitím, resp. nevyužitím zákonných prostředků na odstranění průtahů v řízení. Možnosti účastníka řízení odstranit průtahy řízení rozšířil až § 174a zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích,

přisedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů, který nabyt účinnosti dnem 1. 7. 2004. V této době však již byla věc částečně pravomocně skončena a nacházela se s dovoláním u Nejvyššího soudu. Neshledal tak zásadní podíl žalobkyně ve vztahu k celkové délce řízení, resp. nevyužití prostředků k odstranění průtahů. Odvolací soud naopak dospěl k závěru, že řízení je třeba hodnotit vzhledem k jeho předmětu jako řízení většího významu pro stěžovatelku.

8. Nejvyšší soud rozhodl o dovolání stěžovatelky rozsudkem ze dne 27. 7. 2011, č. j. 30 Cdo 2014/2010-63, tak, že rozsudek odvolacího soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení. Dovolací soud shledal dovolání přípustným, neboť otázka přiměřenosti výše zadostiučinění za vzniklou nemajetkovou újmu podle zákona č. 82/1998 Sb. byla odvolacím soudem posouzena v rozporu s ustálenou rozhodovací praxí odvolacího soudu, a současně důvodným. Nejvyšší soud poukázal na stanovisko občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 13. 4. 2011, sp. zn. Cpjn 206/2010 (dále jen „Stanovisko NS“), v němž jsou vymezena základní východiska, jak při stanovení výše odškodnění postupovat. Vychází se ze základní částky v rozmezí mezi 15 000,- až 20 000,- Kč za první dva roky a dále pak za každý další rok řízení. Základní částka pak může být modifikována s ohledem na kritéria stanovená v § 31a odst. 3 zákona č. 82/1998 Sb., příp. judikaturu soudů či další jedinečné skutečnosti daného případu. Odvolací soud přiznal odškodnění ve výši 72 000,- Kč, aniž by vysvětlil, jak k této částce dospěl. Odůvodnění odvolacího soudu je nedostatečné co do právního zhodnocení jednotlivých kritérií § 31a odst. 2 zákona č. 82/1998 Sb. Rozhodnutí odvolacího soudu tak shledal co do stanovení výše zadostiučinění reálně v právním posouzení neúplné a tudíž nesprávné.

9. Ústavní stížností napadeným rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 20. 4. 2012, č. j. 51 Co 239/2009-76, byl rozsudek soudu prvního stupně (viz bod 6. nálezu) v zamítavém výroku změněn jen tak, že je žalovaná povinna zaplatit stěžovatelce 15 750,- Kč s úrokem z prodlení, jinak se v tomto výroku potvrzuje. Odvolací soud přezkoumal znovu rozsudek soudu prvního stupně a doplnil dokazování usnesením Ústavního soudu ze dne 15. 12. 2011, sp. zn. II. ÚS 257/2005, kterým byla ústavní stížnost stěžovatelky odmítnuta. Usnesení Ústavního soudu bylo stěžovatelce doručeno dne 23. 12. 2011. Odvolací soud konstatoval, že celková délka posuzovaného řízení je 20 let a 6 měsíců a je nepochybné, že jde o řízení nepřiměřeně dlouhé. Při zohlednění stanoviska Nejvyššího soudu a též rozsudku Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „ESLP“) ve věci Apicella proti Itálii dospěl k závěru, že v souzené věci není důvod při stanovení základní částky přiměřeného zadostiučinění stanovit jinou výši za jeden rok trvání než částku 15 000,- Kč. Celková výše tak činila 292 500,- Kč (první dva roky částka 15 000,- Kč, dalších 18 let částka 270 000,- Kč, 6 měsíců částka 7 500,- Kč). Od základní částky odečetl celkem 70 % (tj. 204 750,- Kč), a to 40 % za složitost případu (počet instancí, včetně Ústavního soudu, skutková složitost daná počtem účastníků, rozsahu prováděného dokazování – důkaz prováděný dožádaným soudem, znalecký posudek, procesní aktivita stěžovatelky), 30 % za chování poškozené – stěžovatelky (chování žalobkyně podle názoru soudu bezpochyby celkovou délku řízení ovlivnilo, zejména v případě podání ústavní stížnosti si žalobkyně, která je advokátkou, musela být vědoma, že se svou ústavní stížností nemůže být úspěšná, neboť tato nedosahuje ústavněprávního rozměru). Dalším kritériem, které odvolací soud zvažoval, je postup soudů jednotlivých stupňů, dospěl však k závěru, že až na některé prodlevy

jim nelze nic vytknout. Nakonec, pokud jde o význam předmětu řízení pro stěžovatelku, dospěl k závěru, že i když se jedná o ochranu osobnosti, dopad do osobnostní sféry stěžovatelky byl jen krátkodobý a do profesního i osobního života neshledal významnější dopad.

10. Dovolání stěžovatelky Nejvyšší soud usnesením ze dne 19. 3. 2013, č. j. 30 Cdo 3869/2012-98, ve smyslu § 243b odst. 5, § 218 písm. c) zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném do 31. 12. 2012 (dále jen „občanský soudní řád“), odmítl jako nepřipustné. Stanovení formy nebo výše přiměřeného zadostiučinění je především úkolem soudu prvního stupně a přezkum úvah tohoto soudu úkolem soudu odvolacího. Přípustnost dovolání nemůže založit pouhý nesouhlas s výší prisouzeného zadostiučinění, neboť ta se odvíjí od okolností každého konkrétního případu a nemá tak případný judikatorní přesah. Dovolací soud při přezkumu výše zadostiučinění v zásadě posuzuje právní otázky spojené s výkladem podmínek a kritérií obsažených v § 31a zákona č. 82/1998 Sb., přičemž výslednou částkou se zabývá až tehdy, byla-li by vzhledem k aplikaci tohoto ustanovení na konkrétní případ zcela zjevně nepřiměřená. Tzn. dovolací soud posuzuje jen správnost základních úvah soudu, jež jsou podkladem pro stanovení výše přiměřeného zadostiučinění. Pokud jde o hodnocení kritéria složitosti řízení, závěry odvolacího soudu nepředstavují jiné řešení ve smyslu § 237 odst. 3 občanského soudního řádu a jsou v souladu s judikaturou Nejvyššího soudu i zmíněným Stanoviskem. Zásadní právní význam nezakládají ani právní závěry odvolacího soudu ohledně významu předmětu řízení pro poškozenou. Nejvyšší soud neshledal dovolání přípustné ani pokud jde o snížení základního odškodnění o 70 %, když ze Stanoviska vyplývá, že obecně by nemělo dojít ke zvýšení či snížení o více než 50 %, což se však vztahuje ke každému kritériu zvlášť a nelze tedy vyloučit situaci, že při zachování požadavku na přiměřenost bude zadostiučinění přiznané v penězích nižší o více než 50 % oproti výchozí částce (viz např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 6. 2012, sp. zn. 30 Cdo 3995/2011). Pokud jde o snížení základní částky o 30 % z důvodu chování stěžovatelky, ani zde dovolací soud neshledal přípustnost, neboť ze Stanoviska vyplývá, že lze přihlídnout též k tomu, jaký byl osud uplatnění zjevně bezdůvodného mimořádného opravného prostředku, včetně ústavní stížnosti. Ke kritériu postupu obecných soudů dovolací soud poukázal na skutečnost, že nedostatky v postupu obecných soudů vedly k závěru o porušení práva stěžovatelky na projednání věci v přiměřené lhůtě, a tím i závěru o odpovědnosti státu, proto je tato skutečnost již zohledněna v základní částce, z níž odvolací soud při stanovení zadostiučinění stěžovatelky vycházel (viz např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 4. 2012, sp. zn. 30 Cdo 4541/2011).

11. Proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 20. 4. 2012, č. j. 51 Co 239/2009-76, a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 3. 2013, č. j. 30 Cdo 3869/2012-98, podala stěžovatelka v zákonné lhůtě ústavní stížnost.

II.

Námítky obsažené v ústavní stížnosti

12. Stěžovatelka se domnívá, že obecné soudy při stanovení výše přiměřeného zadostiučinění sice aplikovaly jednotlivá kritéria, resp. pravidla vyplývající z § 31a odst. 3 zákona č. 82/1998 Sb., na základě kterých stanovily základní částku odškodnění

za újmu způsobenou nesprávným úředním postupem, kteroužto poté modifikovaly, avšak výslednou výši odškodnění stanovily v rozporu s těmito kritérii, když některá zcela ignorovaly, některá aplikovaly, i opakovaně, v její neprospěch, s konečným záměrem snížit částku odškodnění o 70 %. Takový postup považuje za zcela ojedinělý v současné judikatuře, extrémní a též šikanózní.

12. Rozhodnutí dovolacího soudu považuje za nepřezkoumatelné, neboť neuvádí důvody, pro které souhlasí se závěry odvolacího soudu. Přiznává, že jistá odůvodnění obsahují, ale považuje je za ryze formalistická. Obecné soudy se rovněž nevypořádaly se stěžovatelkou vznesenými návrhy, přičemž jakkoli mohou být důvodné či naopak neopodstatněné, obecné soudy jsou povinny v odůvodnění rozhodnutí se s nimi vypořádat.

13. Stěžovatelka poté předkládá Ústavnímu soudu své podrobné úvahy ohledně stanovení základní výše zadostiučinění za utrpěnou morální újmu a rozebírá jednotlivá kritéria pro stanovení této výše. Pokud jde o stanovení základní částky zadostiučinění, cituje nálezn Ústavního soudu ze dne 9. 12. 2010, sp. zn. III. ÚS 1320/10, který pro určení základní částky při horní hranici používá například kritéria nepřiměřené délky samotného kompenzačního řízení, či zjevně nepřiměřené délky posuzovaného řízení. Upozorňuje, že samotné kompenzační řízení trvalo 6 let a 20 dnů a posuzované řízení trvalo 20 let a 183 dnů. Pokud tedy obecné soudy vycházely při stanovení základní částky odškodnění z dolní hranice 15 000,- Kč, považuje tuto skutečnost za extrémní. Obecný soud řádně nezdůvodnil, proč stanovil základní částku odškodnění na 15 000,- Kč. Konstatování, že není důvod stanovit tuto částku vyšší, nepovažuje za dostatečné. Má za to, že základní částka měla být stanovena při horní hranici, neboť po nepřiměřeně dlouhou dobu trvalo nejen samotné odškodňovací řízení, ale zejména též posuzované řízení.

14. Ke kritériu složitosti řízení stěžovatelka nesouhlasí se závěry obecných soudů, které zohledňují vypracování znaleckého posudku, provedení důkazu dožádaným soudem, počet žalovaných. Upozorňuje, že v řízení byl vypracován pouze jeden znalecký posudek, který byl doručen soudu v roce 1995. Řízení skončilo až v roce 2011. Důkazy prováděné dožádaným soudem byly provedeny v roce 1992 a 1993. Odvolací soud nezdůvodňuje, jak se počet účastníků věci promítl do celkové délky řízení. Pokud jde o počet instancí, poukazuje na prodlevy v rozhodování soudů, když upozorňuje na prodlevy do prvního rozhodnutí odvolacího soudu v délce 4 let a prodlevu u Ústavního soudu, kde řízení trvalo 6 let. Stěžovatelka dále namítá, že snížení základní částky o 40 % pro složitost řízení není odvolacím soudem řádně odůvodněno.

15. Stěžovatelka dále brojí proti tomu, že odvolací soud snížil dvakrát základní částku (40 %, 30 %) ze stejného důvodu – podání ústavní stížnosti. Takový závěr považuje za extrémní, vymykající se pravidlům logiky.

16. Pokud jde o kritérium chování stěžovatelky a odečtení 30 % ze základní částky, považuje závěr odvolacího soudu, podle kterého jako advokátka si měla být vědoma, že se svou ústavní stížností nemůže být úspěšná, neboť nedosahuje ústavněprávního rozměru, za rozporný s čl. 1 Listiny. Vznáší otázku, pokud bylo zjevné, že ústavní stížnost nemá šanci být úspěšná, proč nebylo řízení skončeno

v řádech měsíců, ale řízení trvalo 6 let a 227 dnů, aby poté byla jako zjevně neopodstatněná odmítnuta. Má za to, že nečinnost u Ústavního soudu nemůže jít k její tíži. Podle stěžovatelky nelze za zjevně nedůvodné považovat takové opravné prostředky, které vyplývají z procesních předpisů tohoto státu, ani prostředky, jejichž „bezodůvodnost“ se zjistí až teprve ze samotného meritorního rozhodnutí.

17. Stěžovatelka též nesouhlasí se závěry ohledně kritéria významu předmětu řízení pro poškozenou. Jestliže obecný/odvolací soud uvádí, že předmět řízení (ochrana osobnosti) měl dopad do osobnostní sféry stěžovatelky jen krátkodobý a do profesního i osobního života neměl významnější dopad, takový závěr opět postrádá řádné odůvodnění. Samotné zdůvodnění uvádí až dovolací soud.

18. V následující části ústavní stížnosti stěžovatelka cituje některá rozhodnutí Ústavního soudu a Evropského soudu pro lidská práva, týkající se minimální výše odškodnění dle Evropského soudu pro lidská práva.

III.

Vyjádření účastníků řízení

19. Ústavní soud vyzval podle § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu účastníky řízení a vedlejší účastníky k vyjádření.

20. Nejvyšší soud ve vyjádření ze dne 18. 12. 2013 nejprve zdůrazňuje, že stěžovatelčino dovolání proti potvrzujícímu výroku rozsudku odvolacího soudu mohlo být přípustné pouze podle § 237 odst. 1 písm. c) občanského soudního řádu, ve znění do 31. 12. 2012, tedy pro řešení otázky zásadního právního významu podle § 237 odst. 3 občanského soudního řádu. Dovolací soud tak při přezkumu výše zadostiučinění posuzuje právní otázky spojené s výkladem podmínek a kritérií obsažených v § 31a zákona č. 82/1998 Sb., když výslednou částkou se zabývá až tehdy, byla-li by vzhledem k aplikaci tohoto ustanovení na konkrétní případ zcela zjevně nepřiměřená. Odůvodnění rozhodnutí nepovažuje ani za nepřezkoumatelné, ani za formalistické. Poukazuje též na to, že délka kompenzačního řízení je stěžovatelkou nově tvrzena až v ústavní stížnosti a nebyla předmětem dovolacího přezkumu. Upozorňuje na to, že v posuzované věci se stěžovatelka přes 20 let domáhala omluvy a finančního odškodnění za to, že tehdejší vydavatel periodika „Týden“ u nás uveřejnil v dubnu 1991 nepravdivé informace o činnosti stěžovatelky jako advokátky, avšak bezprostředně po jejím upozornění jí poskytl adekvátní a odpovídající prostor v následujícím periodiku, ve kterém mohla věci uvést na pravou míru, a současně uveřejnil omluvu redakce. Poukazuje na to, že smyslem přiměřeného zadostiučinění není matematický výpočet ohledně jeho výše, ale snaha přiznat takové zadostiučinění, které by bylo přiměřené utrpěné újmě a které by bylo v souladu s obecně sdílenou představou spravedlnosti. Závěrem navrhuje ústavní stížnost, pokud nebude odmítnuta, zamítnout.

21. Městský soud v Praze ve vyjádření ze dne 16. 12. 2013 uvedl, že v ústavní stížnosti je napadeno v pořadí druhé rozhodnutí odvolacího soudu, když předchozí bylo zrušeno rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 27. 7. 2011, č. j. 30 Cdo 2014/2010-63. V tomto odvolacím řízení Městský soud v Praze postupoval v intencích rozsudku dovolacího soudu a v mezidobí přijatého Stanoviska občanskoprávního a obchodního

kolegia Nejvyššího soudu ze dne 13. 4. 2011, sp. zn. Cpjn 206/201, jakož i judikatury Nejvyššího i Ústavního soudu, včetně Evropského soudu pro lidská práva. V podrobnostech dále odkazuje na odůvodnění svého rozhodnutí.

22. Vyjádření Nejvyššího soudu i Městského soudu v Praze byla zaslána stěžovateli k replice. V reakci na vyjádření Městského soudu v Praze opět poukazuje na nedostatečné, resp. nepřesvědčivé odůvodnění toho, proč odvolací soud navzdory tomu, že se typově jedná o řízení, kde se zvýšený význam pro účastníka řízení presumuje, nejen že nezvýšil částku odškodnění za jeden rok trvání řízení, ale nakonec přistoupil ke snížení základní výše o 70 %. Podle stěžovatelky jde o interpretační libovůli, když rozhodnutí odvolacího soudu vyznívá jako odůvodňování zřejmé nespravedlnosti. Vyjádření Nejvyššího soudu považuje za naprosto nepřijatelné a rozporné s vlastním Stanoviskem občanskoprávního a obchodního kolegia ze dne 13. 4. 2011. Poukazuje na zvýšený význam předmětu řízení, který se presumuje, z čehož lze dovodit závěr (a vyplývá to i ze stanoviska Cpjn 206/2010), že se nepřistoupí ke zvýšení odškodnění, ale přizná se odškodnění základní. Stěží však lze dovodit, že lze přistoupit ke snížení základní výše odškodnění u takto typově vymezených případů.

IV.

Právní posouzení Ústavním soudem

23. Ústavní soud poté, co shledal ústavní stížnost přípustnou a bez formálních vad, posoudil její obsah, přezkoumal napadená rozhodnutí, včetně spisu Obvodního soudu pro Prahu 2 sp. zn. 18 C 31/2008 a spisu Okresního soudu ve Zlíně sp. zn. 6 C 1/92, které si za tím účelem vyžádal, a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

24. Podle článku 83 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) je Ústavní soud soudním orgánem ochrany ústavnosti a tuto svoji pravomoc vykonává mimo jiné tím, že ve smyslu čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod [viz též § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu].

25. Ústavní soud opakovaně judikuje, že není součástí soustavy obecných soudů a není tedy povolán k instančnímu přezkumu jejich rozhodnutí. Je povolán toliko k přezkumu ústavněprávních principů, tj. toho, zda nedošlo k porušení ústavních principů a základních práv a svobod účastníka řízení, zda právní závěry obecných soudů nejsou v extrémním nesouladu se skutkovými zjištěními a zda výklad práva provedený obecnými soudy je ústavně konformní, resp. zda nebyl aktem „libovůle“. Ústavní soud tedy koriguje jen ty nejextrémnější excesy (srov. nález sp. zn. IV. ÚS 570/03, N 91/33 SbNU 377).

26. Mezi základní atributy spravedlivého procesu judikatura Ústavního soudu řadí požadavek na řádné odůvodnění rozhodnutí. Dodržování povinnosti řádně a logicky odůvodnit rozhodnutí má zaručit transparentnost a kontrolovatelnost rozhodování soudů a vyloučit libovůli. Absence řádného odůvodnění zakládá nejen nepřezkoumatelnost takového rozhodnutí, ale zpravidla též protiústavnost. Nejsou-li totiž zřejmé důvody toho kterého rozhodnutí, svědčí to o libovůli v soudním rozhodování [viz např. nález

Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 84/94, ze dne 20. 6. 1995 (N 34/3 SbNU 257) nebo náleží sp. zn. I. ÚS 113/02, ze dne 4. 9. 2002 (N 109/27 SbNU 213)].

27. Ústavní soud pokládá za nezbytné, aby rozhodnutí obecných soudů nejen odpovídala zákonu v meritu věci a byla vydávána za plného respektu k procesním normám, ale aby také odůvodnění vydaných rozhodnutí ve vztahu ke zmíněnému účelu odpovídalo kritériím daným ustanovením § 157 odst. 2 in fine, odst. 3 občanského soudního řádu, neboť jen věcně správná rozhodnutí a náležitě, tj. zákonem vyžadovaným způsobem odůvodněná rozhodnutí, naplňují ústavní kritéria plynoucí z čl. 38 odst. 1 Listiny [viz náleží Ústavního soudu ze dne 26. 9. 1996, sp. zn. III. ÚS 176/96 (N 89/6 SbNU 151)]. Obdobně jako ve skutkové oblasti, i v oblasti nedostatečně vyložené a zdůvodněné právní argumentace nastávají obdobné následky vedoucí k neúplnosti a zejména k nepřesvědčivosti rozhodnutí, což je ovšem v rozporu nejen s požadovaným účelem soudního řízení, ale též i se zásadami spravedlivého procesu podle čl. 36 odst. 1 Listiny [viz náleží Ústavního soudu ze dne 26. 9. 1996, sp. zn. III. ÚS 176/96 (N 89/6 SbNU 151)].

28. Rozsah povinnosti řádně odůvodnit rozhodnutí se však může lišit případ od případu, resp. dle povahy rozhodnutí, vždy tedy bude záviset na individuálních okolnostech každé projednávané věci.

29. Pokud jde o přiznání zadostiučinění za nemajetkovou újmu, která vznikla nesprávným úředním postupem, kritéria pro stanovení její výše demonstrativně upravuje § 31a odst. 3 zákona č. 82/1998 Sb. Ústavní soud není oprávněn vstupovat do obecnými soudy provedeného zhodnocení okolností daného případu, co se týče aplikace jednotlivých kritérií dle § 31a odst. 3 zákona č. 82/1998 Sb. Pouhý nesouhlas s tím, jak obecný soud zhodnotil z hlediska významu tu kterou okolnost, ústavní stížnost do ústavní roviny posunout nemůže. Zásah Ústavního soudu by byl odůvodněn za předpokladu, že by závěry obecných soudů byly naprosto „extrémní“, vymykající se smyslu příslušné právní úpravy (viz např. náleží Ústavního soudu ze dne 9. 12. 2010, sp. zn. III. ÚS 1320/10).

30. Ústavní soud v posuzované věci dospěl k závěru, že rozhodnutí odvolacího soudu obsahuje neúplné a nedostatečné odůvodnění, což jej činí nepřezkoumatelným. Výklad kritérií dle § 31a odst. 3 zákona č. 82/1998 Sb. považuje za extrémní (viz níže), porušující právo na spravedlivý proces stěžovatelky.

31. Městský soud v Praze v rozsudku ze dne 20. 4. 2012, č. j. 51 Co 239/2009-76 (jde o v pořadí druhé rozhodnutí odvolacího soudu, když předchozí bylo pro nedostatečné odůvodnění přiznané výše zadostiučinění dovolacím soudem zrušeno), vycházel při určení výše zadostiučinění z judikaturou stanovené výše základní částky v rozmezí 15 000,- Kč až 20 000,- Kč za jeden rok řízení (se zohledněním prvních dvou let řízení, kde se přiznává částka poloviční). Městský soud v Praze jako základní částku zadostiučinění určil částku 15 000,- Kč s odůvodněním, že „není důvod ... stanovit jinou výši zadostiučinění“.

32. Ústavní soud takové odůvodnění nemůže akceptovat a považuje je za naprosto nedostatečné, vybočující z požadavku na řádné odůvodnění rozhodnutí.

Městský soud v Praze při stanovení základní částky zadostiučinění naopak žádné zdůvodnění neposkytuje. I přesto, že stanovení základní částky odpovídá judikatuře a Stanovisku Nejvyššího soudu (rozmezí 15 000,- až 20 000,- Kč), což ostatně Ústavní soud ve své judikatuře aproboval (viz např. nález sp. zn. I. ÚS 192/11 nebo nález sp. zn. IV. ÚS 1572/11), byl obecný soud povinen alespoň stručně uvést důvody, které jej vedly ke stanovení základní částky na samé dolní hranici rozpětí. Ústavní soud zdůrazňuje, že Stanovisko Nejvyššího soudu, které má za cíl sjednocovat judikaturu a poskytovat obecným soudům jakýsi návod při určování výše přiměřeného zadostiučinění za nemajetkovou újmu, nezbavuje obecné soudy povinnosti posuzovat každý případ individuálně a v závislosti na něm stanovit odpovídající výši zadostiučinění (příp. i výrazně mimo rozpětí, které v obecné rovině stanovil Nejvyšší soud) a tuto výši řádně odůvodnit. Za významnou okolnost při stanovení základní částky je pak považována jednak celková doba posuzovaného řízení, avšak v souladu s judikaturou ESLP též skutečnost, že samotné kompenzační řízení je nepřiměřeně dlouhé (např. nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 562/11). ESLP v rozsudku velkého senátu ze dne 29. 3. 2006 ve věci Apicella vs. Itálie konstatoval, že je dokonce možné, aby soud, který stanoví částku náhrady, potvrdil vlastní průtahy a v důsledku toho přiznal mimořádně vyšší náhradu, aby tak pokryl toto dodatečné prodloužení. Sama stěžovatelka u jednání odvolacího soudu dne 20. 4. 2012 navrhovala, aby obecný soud vycházel ze stanoviska Nejvyššího soudu a zohlednil extrémní délku posuzovaného řízení (viz č. 1. 72 spisu Obvodního soudu pro Prahu 2 sp. zn. 18 C 31/2008). Odvolací soud však k těmto skutečnostem nikterak nepřihlédl.

33. Městský soud v Praze základní částku odškodnění upravil na základě jednotlivých kritérií stanovených v § 31a odst. 3 zákona č. 82/1998 Sb. Přihlédl tak ke složitosti případu (základní částku ponižil o 40 %), chování žalobkyně (základní částku ponižil o 30 %), postupu obecných soudů a významu předmětu řízení pro poškozenou.

34. Pokud jde o kritérium chování žalobkyně, odvolací soud odečetl celkem 30 % ze základní stanovené částky 292 500,- Kč, neboť podle jeho názoru „chování žalobkyně bezpochyby celkovou délku řízení ovlivnilo, zejména v případě podání ústavní stížnosti si žalobkyně, která je advokátkou, musela být vědoma, že se svou ústavní stížností nemůže být úspěšná, neboť tato nedosahuje ústavně právního rozměru.“

35. Ústavní soud i přesto, že hodnocení jednotlivých kritérií je výkladem podústavního práva, který náleží především obecným soudům, dospěl k závěru, že pokud jde o kritérium chování žalobkyně (stěžovatelky), i zde závěry soudu, týkající se snížení základní částky o 30 %, postrádají řádné odůvodnění. S těmito závěry se Ústavní soud ani co do výkladu uvedeného kritéria neztotožňuje a považuje je za extrémní a porušující právo na spravedlivý proces stěžovatelky.

36. Odvolací soud snížil celkovou výši odškodnění o 30 %, neboť podle jeho názoru stěžovatelka svým chováním k celkové délce řízení přispěla. Chování stěžovatelky však odůvodňuje pouze skutečností, že podala ústavní stížnost. I přesto, že samotné řízení před Ústavním soudem trvalo více než 6 let, tvoří výrazně menší část z celkové, extrémní, délky řízení (20 let a 6 měsíců). Odůvodnění odvolacího soudu je tak neúplné, závěr příliš formalistický, vykazující prvky libovůle.

37. Ústavní soud se neztotožnil ani se závěrem obecných soudů, podle kterého podání ústavní stížnosti v posuzované věci bylo uplatňováním zjevně bezdůvodného opravného prostředku. V posuzované věci probíhalo řízení o ústavní stížnosti před Ústavním soudem celkem 6 let a 6 měsíců. Z toho však téměř 3 roky Ústavní soud opakovaně u obecného soudu urgoval zaslání nalézacího spisu, což ostatně dokládá, že se ústavní stížností věcně zabýval. Při posouzení, zda je opravný prostředek zjevně bezdůvodný, nelze příliš formalisticky lpět na použitých formulacích (v daném případě „zjevně neopodstatněný návrh“), neboť i přesto, že Ústavní soud rozhodl o odmítnutí pro zjevnou neopodstatněnost, ústavní stížnost podrobil věcnému přezkumu, podrobně se k dané věci vyjádřil, když s některými argumenty stěžovatelky se dokonce ztotožnil, i když jim nepřiznal ústavněprávní relevanci (viz str. 4 usnesení sp. zn. II. ÚS 257/05). Ústavní soud tak považuje závěr odvolacího soudu i zde za příliš zjednodušující a formalistický. Nelze tak paušálně říci, že uplatňování ústavní stížnosti, která je Ústavním soudem odmítnuta jako návrh zjevně neopodstatněný, je zjevně bezdůvodným opravným prostředkem. I zde bude třeba vždy zkoumat individuální okolnosti každé posuzované věci.

38. Není úkolem Ústavního soudu stanovit konečnou výši odškodnění, které stěžovatelce náleží v souladu s čl. 36 odst. 3 Listiny. Nelze však přijmout takové rozhodnutí, v němž absentuje řádné odůvodnění, jakož i hodnocení všech významných okolností posuzovaného případu (např. v nyní projednávané věci celkové délky posuzovaného, ale i kompenzačního řízení). V poměru k extrémní délce posuzovaného řízení považuje Ústavní soud závěr obecných soudů, kterým došlo k 70 % snížení základní částky odškodnění, za nepřiměřeně tvrdý, když přihlédl spíše k okolnostem svědčícím v neprospěch stěžovatelky (i přes nedostatečné odůvodnění) a naopak důsledně nevážil okolnosti, které mohly být použity v její prospěch (např. prodlevy v postupu obecných soudů).

39. Ústavní soud se s ohledem na zrušení ústavní stížností napadených rozhodnutí nezabýval dalšími námitkami stěžovatelky. Ústavnímu soudu nepřísluší předjímat úvahy obecných soudů, k jakým právním a skutkovým závěrům dospějí. Konstatuje toliko, že právní úvahy obecných soudů obsažené v ústavní stížnosti napadených rozhodnutích jsou pro svou neúplnost a přepjatý formalismus nepřezkoumatelné, a tedy v rozporu s právem na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny.

40. Po zrušení rozhodnutí Městského soudu v Praze bylo nezbytné zrušit i usnesení Nejvyššího soudu; to již proto, že by toto usnesení v opačném případě bez návaznosti na předchozí (zrušené) rozhodnutí zůstalo osamoceno, ztrácelo by rozumný smysl a odporovalo by to principu právní jistoty [srov. např. nález sp. zn. I. ÚS 455/05, ze dne 24. 11. 2005 (N 210/39 SbNU 239) či nález sp. zn. III. ÚS 3320/09, ze dne 18. 3. 2010 (N 60/56 SbNU 643)].

V.
Závěr

41. S ohledem na shora uvedené Ústavní soud usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 3. 2013, č. j. 30 Cdo 3869/2012-98, a rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 20. 4. 2012, č. j. 51 Co 239/2009-76, podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil. Ústavní soud tak rozhodl bez nařízení ústního jednání, neboť od něj nebylo možno očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 7. dubna 2015

Ludvík David
předseda I. senátu Ústavního soudu